

بازی پنهان اسرائیل برای پازل آیندهٔ دمشق

دروزی‌های سوریه در چنبرهٔ تل‌آویو

نرگس خان‌کزاده

دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل دانشگاه علامه طباطبائی

در دل بحران بی‌پایان سوریه، کشوری که شریان حیاتی بازیگران منطقه‌ای و قدرت‌های موازنه‌گر بین‌المللی در آن جریان دارد، خبری تازه بار دیگر بر سر زبان‌ها افتاده است؛ حمایت اسرائیل از جامعه دروزی سوریه. این حمایت دیگر صرفاً یک گمانه‌زنی نیست؛ به نظر می‌رسد بخشی جدایی‌ناپذیر از پازل پیچیده‌ای است که تل‌آویو برای سوریه در سر دارد. اساساً چند مؤلفه باعث شکل‌گیری بحران دروزی‌ها در سوریه شده‌اند که عبارتند از: ضعف دولت و تمرکززدایی، اختلال در اقتصاد داخلی، ظهور شبه‌نظامیان و غیره. در کنار این مؤلفه‌ها، یکی دیگر از عللی که به تشش میان دروزی‌ها و تحریرالشام دامن‌زده و مسئله السویداء را بر جسته کرده، اختلافات ایدئولوژیک میان دروزی‌ها و تحریرالشام، بی‌اعتمادی نسبت به جولانی، نگرانی‌های امنیتی و همچنین موضع رادیکال رهبران دروزی نسبت به تحریرالشام بوده است.

از منظر تاریخی، جامعه دروزی روابط نزدیک و دیرینه‌ای با اسرائیل دارد. بخش قابل‌توجهی از مردان دروزی در ارتش اسرائیل خدمت می‌کنند و وفاداری آن‌ها به اسرائیل به‌نوعی نهادینه شده است. این پیوندها تنها یک ارتباط دموگرافیک، بلکه همکارانی استراتژیک و اطلاعاتی را نیز شامل می‌شود. با این حال، باید توجه داشت که دروزی‌های سوریه، به‌ویژه آن‌هایی که در مناطق جنوبی مانند سویداء زندگی می‌کنند، وضعیت متفاوتی دارند. آن‌ها به دولت‌سوریه وفادار بوده و از کشور خود دفاع می‌کنند. اما با آغاز جنگ داخلی و تضعیف دولت مرکزی، خلا قدرتی در مناطق دروزی‌نشین سوریه ایجاد شد. اسرائیل در این میان فرصتی برای گسترش نفوذ خود از طریق «همدردی» با خویشانوندان دروزی در سوریه پیدا کرد. این اقدام در ظاهر بشردوستانه، اما در باطن دارای استراتژی پنهانی است.

از مهم‌ترین اهداف اسرائیل، ایجاد یک منطقه حائل (بافر زون) در مرزهای شمالی سرزمین‌های اشغالی با سسوریه است. این منطقه می‌تواند جلوی نفوذ گروه‌های مقاومت مانند حزب‌الله و... را بگیرد. با توجه به اینکه سویداء و مناطق دروزی‌نشین در جنوب سوریه به بلندی‌های جولان نزدیک هستند، حمایت از دروزی‌ها می‌تواند به ایجاد یک منطقه خودمختار یا نیمه‌خودمختار دروزی‌نشین در جنوب سوریه منجر شود که به‌عنوان سپری دفاعی برای اسرائیل عمل کند. دروزی‌ها به دلیل حضور در مناطق مرزی

و دسترسی به اطلاعات محلی، منبعی ارزشمند برای جمع‌آوری اطلاعات امنیتی برای اسرائیل هستند. همچنین، حمایت از یک گروه اقلیت می‌تواند به بی‌ثباتی در مناطق مرزی سوریه دامن بزند که این بی‌ثباتی، دولت سوریه و هم‌پیمانانش را تحت فشار قرار داده و آن‌ها را از جولان دور می‌کند، در نتیجه امنیت نسبی برای اسرائیل به ارمغان می‌آورد. در واقع، اسرائیل با این حمایت به دنبال تضعیف دولت مرکزی سوریه و جلوگیری از تشکیل ارتش قدرتمند در نزدیکی خود است.

نکته مهم دیگر این است که اسرائیل با حمایت از دروزی‌ها، به دنبال تغییر بافت جمعیتی و جغرافیایی جنوب سسوریه است. هدف می‌تواند ایجاد و تقویت مناطق مستقل یا خودمختار دروزی‌نشین باشد. این مناطق در آینده ممکن است تحت نفوذ اسرائیل قرار گیرند یا دست‌کم دولت مرکزی سوریه را به چالش بکشند. در بلندمدت، اسرائیل ممکن است به دنبال ایجاد یک «کشور دروزی» یا منطقه‌ای خودمختار باشد که به‌عنوان مهره‌ای در برابر سوریه از آن بهره‌برداری کند. این سناریو به اسرائیل اجازه می‌دهد بدون درگیری مستقیم، به تضعیف حاکمیت سوریه ادامه دهد و خود را در مناطق حساس تثبیت کند.

□ □ □

پتانسیل تجزیه سوریه و نقش اسرائیل در آن؛ سناریوهای محتمل و اهداف بلندمدت

الف) فروپاشی کنترل‌شده و فدرالیسم ناکارآمد: یکی از سناریوها، تداوم ضعف دولت مرکزی و حرکت به سمت فدرالیسمی ناکارآمد است که در آن مناطق مختلف (مناطق کردنشین در شمال شرق، مناطق تحت نفوذ ترکیه در شمال و مناطق دروزی‌نشین در جنوب) دارای خودمختاری‌های خاص هستند. اسرائیل می‌تواند با حمایت از دروزی‌ها به تقویت این خودمختاری کمک کند و به‌تدریج آن را به سمت استقلال واقعی سوق دهد. این امر عملاً حاکمیت دمشق را در مناطق مرزی بی‌اثر می‌کند.

ب) ایجاد «کشورهای کوچک اقلیتی»: در سناریویی افراطی‌تر، اسرائیل ممکن است به دنبال شکل‌گیری «کشورهای کوچک اقلیتی» باشد. یک کشور مستقل یا نیمه‌مستقل در جنوب سسوریه می‌تواند منطقه‌ای امنیتی در نزدیکی‌های جولان اشغالی ایجاد کند و خطوط مواصلاتی ایران و حزب‌الله به جنوب سوریه و لبنان را قطع نماید. این اقدام با مقاومت دمشق و متحدانش روبه‌رو خواهد شد، اما در صورت تضعیف بیشتر دولت مرکزی

و حمایت‌های پنهان منطقه‌ای و بین‌المللی، می‌تواند به‌عنوان گزینه‌ای بلندمدت برای اسرائیل مطرح شود.

ج) ایجاد منطقه نفوذ و کاهش قدرت دولت مرکزی: هدف اسرائیل، تضعیف دولت مرکزی و تبدیل سوریه به مناطق نفوذ بین بازیگران مختلف است. در این راستا، حمایت از دروزی‌ها می‌تواند به تضعیف دمشق در بازسازی و کنترل کامل مناطق جنوبی کمک کند که در نهایت به نفع امنیت و کاهش تهدیدات از مرزهای شمالی سرزمین‌های اشغالی است.

اهداف اصلی اسرائیل در حمایت از دروزی‌ها

اهداف اسرائیل در حمایت از دروزی‌ها را می‌توان به‌صورت خلاصه در محورهای زیر برشمرد:

برهم زدن محور مقاومت: یکی از اهداف اصلی اسرائیل، قطع شریان حیاتی‌ای است که ایران، سسوریه و حزب‌الله را به هم مرتبط می‌کند. با تضعیف یا تجزیه سوریه، نفوذ ایران در منطقه شام به شدت کاهش می‌یابد، حزب‌الله از مرزهای شمالی سرزمین‌های اشغالی دور شده و توانایی دریافت تسلیحات پیشرفته از ایران را از دست می‌دهد.

امنیت تضمین‌شده جولان اشغالی و مرزهای شمالی سرزمین‌های اشغالی: با توجه به وضعیت بلندی‌های جولان اشغالی و مرزهای شمالی سرزمین‌های اشغالی، ایجاد منطقه‌ای ناامن برای دولت مرکزی سوریه اما امن برای اسرائیل، یک اولویت استراتژیک است. دروزی‌ها با توجه به موقعیت جغرافیایی و روابط تاریخی، می‌توانند نقش مهمی در این پازل ایفا کنند. **افزایش قدرت چانه‌زنی:** یک سوریه در حال فروپاشی یا در آستانه تجزیه، قدرت چانه‌زنی اسرائیل را در آینده در مورد سوریه با جولان اشغالی افزایش می‌دهد. اسرائیل می‌تواند از وضعیت اقلیت‌ها، به‌ویژه دروزی‌ها، به‌عنوان اهرمی علیه دولت سوریه در مجامع بین‌المللی استفاده کند. **ابزار فشار منطقه‌ای و موازنه‌سازی علیه تهران و مسکو:** حمایت از دروزی‌ها به اسرائیل امکان می‌دهد از توان کنشگری تهران و مسکو در سوریه و فراتر از آن در منطقه بکاهد و موازنه‌ای در برابر آن‌ها ایجاد کند. **استفاده به‌عنوان کارت دیپلماتیک:** اسرائیل می‌تواند از وضعیت دروزی‌ها به‌عنوان کاردتی دیپلماتیک بهره‌برد. برای مثال، در صورت بروز تنش‌ها یا مذاکره درباره آینده سوریه، اسرائیل می‌تواند با طرح حمایت از حقوق اقلیت‌ها و به‌ویژه دروزی‌ها، فشار بر دمشق را افزایش دهد.

□ □ □

و نیویورک خواهد کشاند. نظم شکننده جهانی که اکنون بر تلی از خون و بی‌عدالتی ایستاده، تاب چنین خیزش‌هایی را نخواهد داشت. در میان این تاریکی هولناک، صدای رهبر ایران، آیت‌الله خامنه‌ای، چون نقطه‌ای از امید می‌درخشد: نه از آن‌رو که نتهاست، بلکه از آن رو که حقیقتی تاریخی را نمایندگی می‌کند؛ مقاومت، نه فقط یک واکنش سیاسی، بلکه بازسازی معنوی و اخلاقی وجدان انسان معاصر است. این صدای عدالت‌خواهی، بارشده‌اشتن در سنت مقاومت و ظلم‌ستیزی، نقش مهمی در جهت‌دهی به گفتمان‌های جدید جهانی

□ □ □

به بالکان می‌رسد دست بکشد. رژیم در این مسیر مشکلات زیاد دیگری هم دارد. اولاً سوریه در وضعیت فعلی که چندپاره است، نمی‌تواند فضایی برای عبور یک کریدور اقتصادی باشد؛ چراکه امنیت، یکی از ملزومات حیاتی برای هر کریدوری است. همچنین زنگزور هنوز اتفاق نیفتاده و ایران در این زمینه جدیت خود را نشان داده است. از طرف دیگر، روسیه به عنوان بازیگر قدیمی قفقاز جنوبی، حتماً با چنین مسیری مخالف خواهد بود و علیه آن اقدام خواهد کرد. یعنی در این زمینه یک همسویی استراتژیک بین روسیه و ایران وجود خواهد داشت. خلاصه رژیم نمی‌تواند به این زودی‌ها چنین کریدوری را فعال سازد. مهم‌ترین شاخص هم وضعیت سوریه خواهد بود که رژیم خود، یک پایه برای برهم‌زدن امنیت عمومی‌اش است. درباره چنین احتمالی باید بیشتر صحبت کرد. فرضیه‌ای که باید به شواهد بعدی برای آن حساس باشیم، کریدور داوود می‌تواند به محصل جدید ضدامنیتی و ضدژئوپلیتیکی برای ایران تبدیل شود. قدم اول، آمادگی برای هر احتمال در مسیر زنگزور است که نظامیان عزیزمان در

□ □ □

میان تولیدکننده و مصرف‌کننده فرهنگی باشد. برگزاری یک نمایشگاه مجازم فوق‌العاده با تخصیص یارانه حداقل یک‌هزار میلیارد این بانک در برای خرید کتاب - به‌ویژه برای گروه‌هایی مانند معلمان، دانش‌آموزان و کارکنان دولت - اقدامی ملموس و فرهنگی است. در این مسیر، باید توجه داشت که کتاب‌فروشان و همه اجزای زنجیره نشر به‌طور متوازن در این چرخه سهممند. اصولاً طراحی و راه‌اندازی بازارکتاب برای اجرای طرح‌های کلان و سوق‌دادن یارانه‌های خرید به این سامانه شفاف و قابل توسعه است. امید است کاری که آغاز شد و زیرساختی که فراهم آمد و البته تکمیل نشد و... اکنون بتوانند زمینه انجام چنین اقدامات ملی را ایجاد کنند. نمایشگاه ملی مجازی کتاب نه فقط برای حمایت از صنعت نشر بلکه به عنوان راه‌کاری برای جامعه در دوره پس از جنگ برای عادی‌شدن شرایط زندگی و بازیابی توان و افزایش امید و انسجام پیشنهاد می‌شود. دولت این کار را از این منظر ببیند و اهمیت آن را در به‌دست‌آمدن چنین نتایجی بسنجد.

به‌طور کلی، دروزی‌های سوریه که هدف اسرائیل قرار گرفته‌اند، دچار انشعاب هویتی شده‌اند؛ به‌گونه‌ای که بین اهداف ملی - میهنی و حفظ همبستگی ملی از یک سو و کسب استقلال قومی از سوی دیگر، گرفتار شده‌اند. برخی در ایسن طیف و برخی دیگر در گروه مقابل قرار دارند. در این میان، موضع دولت سوریه و هم‌پیمانانش، محکومیت قاطع و مبارزه با این توطئه است. موضع کشورهای عربی و غربی در این زمینه قابل توجه است. کشورهای عربی، به‌ویژه همسایگان سوریه مانند اردن و عربستان سعودی، موضعی پیچیده دارند. از یک سو، حفظ تمامیت ارضی سوریه برای جلوگیری از بی‌ثباتی بیشتر در منطقه برای ایشان مهم است. از سوی دیگر، بسیاری از این کشورها از تضعیف نفوذ ایران استقبال می‌کنند. بنابراین، واکنش آن‌ها به حمایت اسرائیل از دروزی‌ها ممکن است از سکوت محتاطانه تا حمایت‌های پنهانی متغیر باشد.

در مورد کشورهای غربی، به‌ویژه ایالات متحده و اروپا نیز موضعی دوگانه مشاهده می‌شود. آن‌ها در ظاهر بر حفظ تمامیت ارضی سوریه تأکید دارند و تجزیه این کشور را آسیمی منطقه‌ای می‌دانند. با این حال، در عمل، برخی از این کشورها از کاهش نفوذ ایران در سوریه سود می‌برند. بنابراین، ممکن است در قبال حمایت اسرائیل از اقلیت‌ها، «بی‌طرفی» یا «سکوت رضایت‌بخش» را در پیش گیرند، به‌ویژه اگر این موضوع به اهداف اصلی آن‌ها (مانند مقابله با نفوذ ایران) کمک کند. این رویکرد می‌تواند به‌عنوان چراغ سبز غیررسمی برای اسرائیل تفسیر شود. در نهایت، اگر سوریه تجزیه شود، به جولانگاه تروریسم تبدیل خواهد شد و به چهار منطقه خودمختار تقسیم می‌شود که شامل دولت علویان (مناطق ساحلی)، اعراب سنی (مرکز و جنوب)، منطقه خودمختار کردی (شمال شرق) و منطقه خودمختار دروزی (سویداء) خواهد بود. موضع کردها در این زمینه بر حمایت از حقوق اقلیت‌ها، به‌ویژه دروزی‌ها، استوار است و هر دو گروه در ترس از شکل‌گیری دولت مرکزی قدرتمند اشتراک نظر دارند. بنابراین، تجزیه سسوریه به جولانگاه تروریسم و تششت آرا منجر خواهد شد و مصائب اجتماعی متعددی را به دنبال خواهد داشت. اگر چه جدایی طلبی ممکن است احساسات قومی را تسکین دهد، اما در بلندمدت با تضعیف روحیه ملی، نه‌تنها حقوق اقوام مختلف سلب می‌شود، بلکه سوریه به میدان بازی قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای تبدیل خواهد شد و هرگز روی آرامش را نخواهد دید.

□ □ □

ایفا کرده است؛ گفتمانی که بشریت را به انتخاب جایگاه خود در طرف درست تاریخ فرا می‌خواند. غزه، امروز تنها عرصه یک بحران نیست؛ بلکه بستری است برای بازتعریف معناهایی چون مقاومت، کرامت، همبستگی و عدالت. از دل این ویرانه‌ها، نه‌فقط فریاد که اندیشه و اراده‌ای نو زاده می‌شود. روایتی که پایانش، نه ناامیدی، بلکه تولد جهانی عادلانه‌تر است؛ جهانی که در آن، سکوت دیگر مقدس نخواهد بود و مقاومت، معنای تازه‌ای از انسان‌بودن خواهد آفرید.

□ □ □

گذشته داشتند و حتماً در حال حاضر هم دارند. بنیاید بدبینانه فکر کنیم و یکی از اهداف حملات رژیم به ایران را تضعیف ایران برای جلوگیری از ورود به جنگ احتمالی ارمنستان - آذربایجان تصور نماییم. امری که به لطف خدا و قدرت کشور، محقق نشده است. همچنین باید با ترکیه گفت‌وگوهای جدی داشت و این کشور را از حضور در هر طرح صهیونیستی تحذیر داد. گرچه به نظر می‌رسد درگیری اخیر در سویداء، امکان همکاری سیاسی در این اضلاع منطقه‌ای را کاهش داده باشد. همچنین ایجاد یک تصویر ایجابی که ایران آن را تنظیم کرده باشد و کشورهای دیگری را در آن همراه خود کند نیز بسیار لازم و ضروری است. طرحی ایجابی که مبتنی بر واقعیت اقتصاد سیاسی منطقه و جهان باشد. مزیت‌های ژئوپلیتیک و ایدئولوژیک ایران را هیچ کشوری در منطقه ندارد. با استفاده درست از این ظرفیت‌ها در طراحی منطقه‌ای با توجه به مسائل جهانی و همکاری‌های واقعاً راهبردی با کشورهای قدرتمند، می‌توان هر طرح منطقه‌ای دشمن را عقیم کرد. لحظه‌ای که ما بتوانیم به این نقطه از همکاری راهبردی و ارزشمند برسیم، لحظه پرش کشور در تمام زمینه‌ها خواهد بود.

□ □ □

راه‌اندازی پویش هر ایرانی یک کتاب توجه‌دادن مردم به اهمیت کتاب خواندن در این روزها که هم مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل است و هم اوقات فراغت معمولاً با انبوه اخبار ذهن خراش و تشویش‌آفرین پر می‌شود؛ هم ضرورتی اجتماعی و هم کمکی به جرخش اقتصادی در کار کتاب است. ارانه فهرست کتاب‌های مناسب و پیشنهادی از سوی مروجان و رسانه‌ها و افراد مرجع در گرم‌شدن بازار این کار مؤثر خواهد بود.

گوش سپردن به پیشنهادهای دیگر از دل میدان: بدون شک، فعالان باتجربه و دغدغه‌مند نشر، هر یک پیشنهادهایی دارند که می‌تواند چراغی راهی برای آینده باشد. تجربه‌هایی که در بطن سال‌ها کار فرهنگی و زیست حرفه‌ای شکل گرفته‌اند. جامعه امروز ما به همدلی و انسجام می‌مانند که ثمره فهم عمیق فرهنگی مردم خردمند ایران بزرگ بود به خواندن و انس بیشتر با کتاب نیازمند است. توجه به کتاب و همه دست‌اندرکاران آن از تولید تا خواندن فقط توجه به کسب‌وکار نیست بلکه توجه به هویت و فرهنگ است.

هفت پیشنهاد برای این‌روزها و کتاب

ادامه از صفحه یک

۲. گفت‌وگو با بدنه فعالان نشر برای تدوین سیاست‌های حمایتی:

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌تواند زمینه‌ای برای همفکری و گفت‌وگوی نظام‌مند میان ناشران، کتاب‌فروشان، نویسندگان، مترجمان و سایر مؤثران حوزه کتاب فراهم آورد. تصمیم‌گیری‌های مؤثر نیازمند مشارکت این بدنه متشکر است. توجه به انجمن‌های فرهنگی ناشران کتاب کودک، دانشگاهی، زنان، الکترونیک، دفاع مقدس، انقلاب، آموزشی و تشکل‌های کتابفروشان و پدیدآورندگان و اتحادیه‌های شهری و استانی ناشران و کتابفروشان می‌تواند راه‌گشا باشد.

۳. ضرورت حمایت از تولید داخلی کاغذ:

تحولات اخیر بار دیگر اهمیت خودکفایی در تأمین مواد اولیه نشر را یادآور شده است. کارخانه کاغذ ماازندگان ظرفیت آن را دارد که بخش مهمی از نیاز صنعت نشر را تأمین کند. حمایت از این کارخانه و ایجاد سازوکاری برای تخصیص اعتبارات بانکی به ناشران برای خرید کاغذ

□ □ □

فرهنگی‌نگار

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □

□ □ □